

ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглянуто проблему гендерної нерівності в системі вищої освіти. Описано причини та фактори, що впливають на розвиток даної проблеми. Визначено, що гендерна нерівність негативно впливає на розвиток наукового прогресу.

Ключові слова: гендерна нерівність, система освіти, наукове товариство, вища школа, фемінізм.

Abstract

In the article the problem of gender inequality in higher education. We describe the causes and factors that influence the development of this problem. Determined that gender inequality negatively affects the development of scientific progress.

Key words: gender inequality, the education system, the scientific community, high school, feminism.

Гендерна нерівність, як одна з видів соціальної нерівності, часто зустрічається у патріархальному суспільстві, де головне місце займають чоловіки. Вона проявляється у правах, доступі до ресурсів, у виразі політичних інтересів, що негативно впливає на розвиток суспільства. Саме тому підвищення гендерної рівності повинно стати частиною будь-якої стратегії, що має на меті сталий розвиток.

Останнім часом опубліковано чимало наукових праць, присвячених теоретичним і методичним аспектам гендерної проблематики. Теоретичні та методологічні праці з гендерної тематики містяться у працях таких дослідників, як О. Ганьківська, Т. Дороніна, І. Когут, О. Луценко, Т. Марценюк, С. Оксамитна, А. Сальникова, Л.Смоляр, О. Плахотнік, О. Ярош, присвячені загальній характеристиці гендерної нерівності у системі освіти і науковому співтоваристві в Україні та інших країнах.

Зміна становища жінок в системі освіти і академічній сфері зарубіжних країн представлена в роботах зарубіжних авторів: Х. Калерт, Л. Морлі, Р. Хагенгрубер та інших. Вивчається «прихований шкільний розклад», гальмування академічної кар'єри жінок, проблема «скляної стелі», шляхи подолання перешкод до високостатусних позицій в академічній ієрархії, нові форми дискримінації жінок в академічному середовищі, наукова продуктивність і статус жінок-науковців [1, 2]. Тема жіночого представництва в науці та вищій школі є найулюбленішою в феміністській проблематиці.

На сьогоднішній день рідко згадується, що освіта є гендерованим соціальним інститутом, тобто гендерна складова присутня у процесах, практиках та ідеологіях, а головне, у розподілі влади, які визначають функціонування цієї сфери. Існує достатня кількість факторів, що сприяють або перешкоджають руху до гендерної рівності в системі освіти і серед наукового товариства вищої кваліфікації.

У чоловічій та жіночій свідомості частин української науково-педагогічної спільноти продовжують зберігатись історично сформовані стереотипи про становище жінки в науковому суспільстві. Існує протиріччя між збільшення наявної кількості жінок серед фахівців вищої кваліфікації та загальноприйнятими бар'єрами, що гальмують їх професійне зростання. Такий світогляд не є виключенням навіть серед кандидатів і докторів наук, що обумовлює пасивність у практичній реалізації ідей гендерної рівності у вищій школі.

У 90-ті роки минулого століття та на початку нинішнього століття гендерна нерівність у вітчизняній науці та вищій школі на рівні володарів вчених ступенів і звань певною мірою знижувалась стихійним способом – міграцією з науки і вищої школи (зовнішньої і внутрішньої) переважно чоловічої частини молодих вчених. Отже, певна фемінізація науки і вищої школи не повинна сьогодні інтерпретуватись як подолання дискримінації жінок в цих сферах діяльності. Це явище може бути проінтерпретоване як різновид гендерної сегрегації, обумовлений тим, що чоловіки залишають мало престижні й низькооплачувані сфери трудової діяльності, до яких сьогодні належать наука та освіта.

В сучасній українській науці відбуваються інтенсивні і важливі для долі вітчизняної науки процеси, принципово змінюється не тільки чисельність наукових кадрів, їх кваліфікаційний, віковий, а й гендерний склад, що безпосередньо позначається на виробництві наукового знання, стані вітчизняної науки і вищої школи. Дещо кращою є ситуація з гендерним балансом серед проректорів або ж

заступників ректора – серед них 228 жінок та 763 чоловіків, тобто трохи менше чверті проректорів у ВНЗ III-IV рівнів акредитації є жінками. Однак і цей показник очевидно далекий від рівності [3].

Здобуття наукових ступенів та вчених звань, що є основними кроками у викладацькій кар'єрі, супроводжується зменшенням частки жінок на кожному наступному етапі (рис. 1).

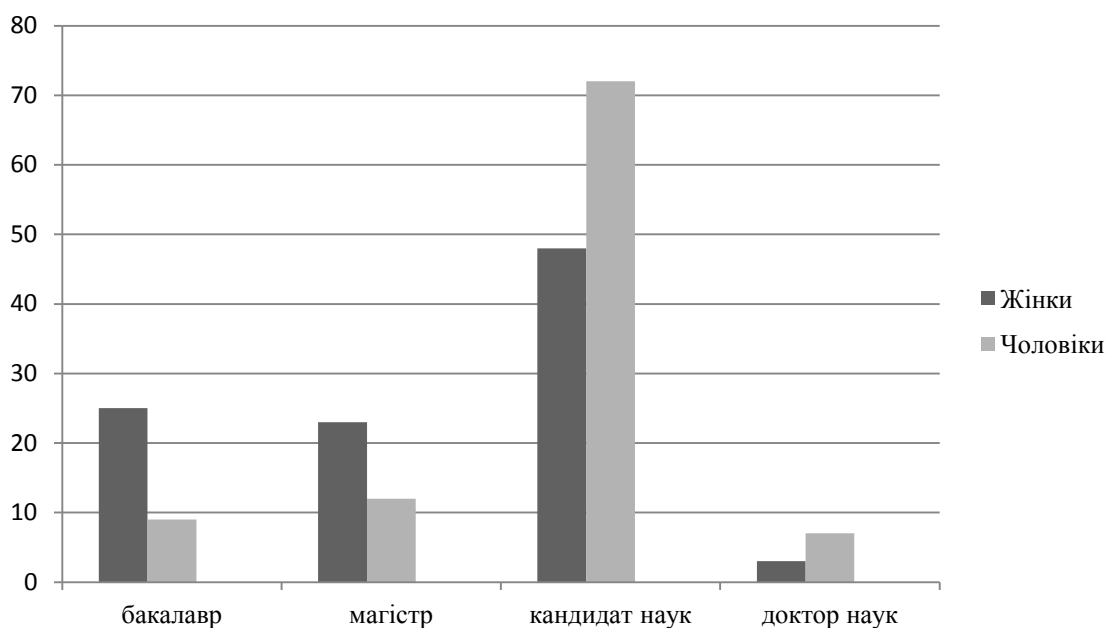

Рис. 1 Розподіл викладачів за науковим ступенем та статтю

Це гальмування у кар'єрному поступі жінок стосується не лише їхніх амбіцій чи принципового прагнення до рівності. Воно безпосередньо впливає на їхнє матеріальне становище.

Для подолання гендерної нерівності в українському суспільстві необхідна не тільки гендерна освіта населення, а й чинні механізми просування жінок у політику, в престижні і високооплачувані сфери діяльності, включаючи наукову. Соціологічні дослідження свідчать, що доходи викладачів суттєво відрізняються за гендерною ознакою: вищий за 4500 грн. дохід отримують 23,9% чоловіків і всього 12% жінок, в той час як менше 3000 отримує майже половина викладачок і 41,3% викладачів. Дохід 3000-4500 грн. отримує приблизно однакова кількість чоловіків та жінок – 34,8% та 38,16% відповідно [3]. Слід погодитися з припущенням, що цей розрив у зарплатні не зумовлений безпосередньо гендерною дискримінацією – жінкам не платять менше, ніж чоловікам за однакову роботу на однаковій посаді (що характерно для багатьох західних академічних та навчальних закладів, де заробітна плата не регулюється законодавчо, а визначається контрактом). В Україні ж праця бюджетників оплачується відповідно до єдиної тарифної сітки, яка закріплює за посадою кожного рівня відповідний оклад, який доповнюється надбавками та преміями.

Заслуга феміністської критики науки в тому, що їй вдалося виявити ті механізми, за допомогою яких вірування і стереотипи, що стосуються статі, втручаються у виробництво наукових знань. Гендерне виховання і освіта мають подолати несправедливість і неправильність приписування і розподілу нерівнозначних соціальних ролей між гендерами. Тільки за цих умов буде рух до рівних прав, рівних можливостей і рівних результатів.

Висновки і пропозиції

В Україні необхідно активно впроваджувати механізми Закону про реалізацію прав жінок, в якому прописані права та форми контролю за процесом зниження дискримінації жінок. А в організаціях та установах актуальним є створення інституту представників жіночої громадськості, які фіксують, як конкретно керівництво виконує прийняті зобов'язання реалізації політики рівних прав і можливостей. Тільки широка інноваційна діяльність, нарощування і раціональне використання творчого потенціалу наукового співтовариства, в якому гідне місце займають як чоловіки, так і жінки, забезпечує можливість гідного представництва української наукової спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Kahlert H. Gender In/Equality in Academic Career Promotion – Views of Professors / H. Kahlert // Conference Guide “Gender and Democracy: Gender research in Times of change”. – Gender and Education Interim Conference, 11-13 April, 2012. – P. 16-17.
2. Morley L. Sex, Grades and Silence: the impact of Feminist Research on Higher Education Globally / L. Morley // Conference Guide “Gender and Democracy: Gender research in Times of change”. – Gender and Education Interim Conference, 11-13 April, 2012. – P. 14-15.
3. Когут І. Чим відрізняються жінки і чоловіки: про гендерну (не)рівність у вищій освіті / І. Когут [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cedos.org.ua/uk/discrimination>

Пилипенко Ірина Олександрівна, студентка, група МОв-14б, факультет менеджменту та інформаційної безпеки.

Науковий керівник: **Самофалова Марія Олексіївна**, доцент кафедри менеджменту, маркетингу та економіки Вінницького національно технічного університету.

Рулупенко І.О., student of Management and Information Security Faculty of Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia city,

Supervisor: **Samofalova Mariia O.**, Associate Professor of Management, Marketing and Economics Vinnytsia National Technical University; e-mail: marijaromashka@mail.ru